

TŘI KROKY ANTHROPOLOGIE

Rudolf Steiner

Je pro mne velkým uspokojením, že tento přednáškový cyklus mohu přednést v Goetheanu. Tato instituce má sloužit pěstování spirituální vědy. To, co je zde nazýváno spirituální vědou, by nemělo být zaměňováno s tím, co se často právě v současné době objevuje jako okultismus, mystika atd. Tyto snahy se opírají buďto o staré spirituální tradice, které dnes již nejsou správně chápány, a laickým způsobem podávají všelijaké domnělé poznatky o nadsmyslových světech, anebo vnějškovým způsobem napodobují obvyklé vědecké metody bez znalosti toho, že cesty zkoumání, které jsou vzorově vytvořeny ke studiu smyslového světa, nikdy nemohou vést do nadsmyslových světů. A to, co se objevuje v podobě mystiky, je buďto také pouhým obnovením starých duševních prožitků, anebo nejasným, často velmi fantastickým a iluzivním sebezpytováním.

Proti tomu stojí přístup uplatňovaný v Goetheanu jako ten, který v plném smyslu přitakává současnému hledisku přírodovědného zkoumání a uznává ho tam, kde je oprávněné. Objektivní a exaktní poznatky o nadsmyslovém světě se naproti tomu snaží získávat striktně řízeným rozvíjením čistě duševního nazírání. Za takovéto poznatky uznává jen to, co je získáno takovým nazíráním duše, při němž je duševně-duchovní ústrojnost poznatelná stejně exaktně jako matematický problém. Jde především o to, aby tato ústrojnost byla nazírána vědecky precizním způsobem. Nazveme-li tuto ústrojnost „okem ducha“, pak musíme říci: Jako má matematik před sebou své úlohy, má před sebou duchovní badatel své vlastní „oko ducha“. Vědecká metoda je tedy pro něj v první řadě zaměřena na přípravu, která se týká jeho „orgánů ducha“. Vládne-li v těchto orgánech „jeho věda“, může pak tuto vědu použít a nadsmyslový svět leží před ním. Vědec zkoumající smyslový svět směřuje svou vědu ven, k poznatkům. Badatel v oblasti ducha pěstuje vědu jako přípravu zření. Začne-li zření, musí již mít věda své poslání zcela splněno. Chce-li pak člověk své zření nazývat „jasnozření“, pak je to „exaktní jasnozření“. Kde končí věda smyslového [světa], začíná věda ducha. Duchovní badatel musí především celý svůj způsob myšlení vzdělat novověkou vědou smyslového [světa].

Proto vědy, které se dnes pěstují, ústí do oblasti, již v moderním smyslu zpřístupňuje spirituální věda. To se děje nejen v případě jednotlivých oblastí přírodních věd a dějin. Děje se tak například i v případě lékařství. A děje se tak v případě všech oblastí praktického života, umění, morálky i sociálního život. Děje se tak i v případě náboženských zkušeností.

V těchto přednáškách mají být probrány tři z těchto oblastí: filosofie, kosmologie a náboženství, a má být ukázáno, jak ústí do moderního spirituálního nazírání.

Filosofie byla kdysi zprostředkovatelkou veškerého lidského poznání. V jejím logu získával člověk poznání jednotlivých oblastí skutečnosti světa. Jednotlivé vědy se zrodily z její substance. Co však zbylo z ní samé? Souhrn více či méně abstraktních myšlenek, které musí svou existenci ospravedlňovat vůči ostatním vědám, zatímco ony nalézají své ospravedlnění ve smyslovém pozorování a v experimentu. K čemu se vztahují myšlenky filosofie? To se dnes stalo otázkou. Člověk v těchto myšlenkách neprožívá bezprostřední skutečnost, a snaží se proto tuto skutečnost teoreticky zdůvodnit.

A co víc: Filosofie jako *láska* k moudrosti má již ve svém názvu dáno, že není pouze věcí rozumu, nýbrž věcí celé lidské duše. Takovouto věcí je to, co člověk může „milovat“. A moudrost

byla kdysi pocítována jako něco skutečného; u „myšlenek“, které zaměstnávají pouze rozum, tomu tak není. Filosofie se ze záležitosti lidství, *prožívané* kdysi v teple duše, stala suchopárnou, chladnou vědou. A člověk, věnuje-li se filosofování, již necítí, že se pohybuje ve skutečnosti.

Lidé ztratili v *člověku samotném* to, co kdysi filosofii činilo *skutečným* prožitkem. Smyslová věda je zprostředkovávána smysly a to, co o pozorování smyslů *myslí* rozum, je shrnutím obsahu zprostředkovaného smysly. Toto myšlení nemá žádný vlastní obsah. Když člověk žije v takovémto poznání, poznává sám sebe jen jako *fyzické tělo*. Filosofie však byla nejprve duševním obsahem, který nebyl prožíván fyzickým tělem. Byl prožíván lidským organismem, jež nelze vnímat smysly. Tímto organismem je *éterné tělo*, které je základem fyzického těla a které obsahuje nadmyslové síly, dávající fyzickému tělu tvar a život. Člověk může ústrojnost tohoto éterného těla používat podobně jako ústrojnost svého fyzického těla. Pak ale toto éterné tělo vytváří myšlenky na základě nadmyslového [světa], tak jako fyzické tělo vytváří prostřednictvím smyslů myšlenky na základě smyslového [světa]. Staří filosofové vytvářeli své myšlenky prostřednictvím éterného těla. Když duchovní život lidstva toto éterné tělo pro poznání ztratil, ztratila zároveň filosofie charakter skutečnosti. Stala se pouhou myšlenkovou stavbou. Je třeba nejprve opět získat poznání éterného člověka; pak i filosofie opět získá charakter skutečnosti. Tím se má vyznačovat první z kroků, které mají být učiněny skrze anthroposofii.

Kosmologie kdysi člověku ukázala, že je článkem univerzálního světa. K tomu bylo nutné, aby za článek kosmu mohlo být považováno nejen jeho tělo, ale i jeho duše a duch. To bylo možné díky tomu, že člověk viděl v kosmu duševní a duchovní [skutečnosti]. V novější době se kosmologie stala pouhou nadstavbou toho, co přírodní věda poznává prostřednictvím matematiky, pozorování a experimentu. Co se tímto způsobem vyzkoumá, je sestavováno do podoby obrazu kosmického vývoje. Na základě tohoto obrazu lze sice porozumět fyzickému tělu člověka, již éterné tělo však zůstává nepochopitelné a ještě více to platí pro duši a ducha člověka. Éterné tělo můžeme jako článek kosmu poznat jen tehdy, porozumíme-li éterné povaze kosmu. Avšak tato kosmická éternost může člověku dát také jen éternou ústrojnost. V duši však je *niterný život*. Je nutné porozumět také *niternému životu kosmu*. Stará kosmologie byla nazíráním niterného života kosmu. Díky tomuto nazírání byla do kosmu začleněna i duševní bytost člověka, přesahující [pouhou] éternost. Současnému duchovnímu životu ovšem chybí nazírání skutečnosti niterného duševního života. Je-li tento život prožíván takto, v prožívaném obsahu nespočívá žádná záruka toho, že má existenci přesahující narození a smrt. To, co se dnes ví o duševním [životě], připouští názor, že tento duševní život vzniká ve fyzickém těle s jeho vznikem v průběhu embryonálního a dětského vývoje a smrtí zaniká. Starší poznání člověka obsahovalo, co se týče duševní bytosti člověka, něco, čeho je dnešní vědění jen odleskem. Toto [*tj. duševnost člověka*] bylo pokládáno za *astrální bytost* člověka. Nebylo to to, co je prožíváno v myšlení, cítění a chtění duše, nýbrž něco, co má v myšlení, cítění a chtění svůj odlesk. O myšlení, cítění a chtění nelze ovšem uvažovat jako o něčem, co je začleněno do kosmu. Neboť tyto [činnosti] žijí jen ve fyzické bytosti člověka. Naproti tomu astrální bytost lze pojímat jako článek kosmu. Tato bytost totiž vstupuje při narození do fyzické bytosti a ve smrti z ní vystupuje. Tím, co se během života mezi narozením a smrtí skrývá za myšlením, cítěním a chtěním - totiž ono astrální tělo - je kosmická bytost člověka.

Když moderní poznání astrální bytost člověka ztratilo, přišlo také o kosmologii, která by dokázala člověka obsáhnout. Má pouze fyzickou kosmologii. V té jsou však obsaženy jen základy fyzického člověka. Je nutné získat opět poznání astrálního člověka.

Pak bude také možné, aby opět existovala kosmologie, jež bude zahrnovat i člověka. Tím je charakterizován druhý krok anthroposofie.

Náboženství v původním smyslu je postaveno na prožitku, díky němuž člověk ví, že je nezávislý na své fyzické a éterné bytosti, které mu dávají existenci mezi narozením a smrtí, stejně

jako na kosmu, nakolik se kosmos na této existenci podílí. Obsah tohoto prožitku tvoří vlastního *duchovního člověka*, to, na co naše slovo „já“ již jen poukazuje. Kdysi toto „já“ pro člověka znamenalo něco, co ví o své nezávislosti na veškeré tělesnosti i na astrální bytosti. Takovýmto prožíváním člověk cítil, že existuje ve světě, jehož je svět, který mu dává tělo a duši, pouhým obrazem. Cítil, že je spjat s *božským světem*. Poznání tohoto světa zůstává smyslovému pozorování skryto. Poznání éterného a astrálního člověka vede pozvolna k nazírání tohoto světa. Ve smyslovém nahlížení se člověk nutně cítí *oddělen* od božského světa, k němuž náleží jeho nejvnitřnější bytost. Nadsmyslovým poznáním se s tímto světem opět *spojuje*. Tím nadsmyslové poznání vyúsťuje v náboženství.

Aby tomu tak mohlo být, musí člověk dokázat uzříti pravou podstatu lidského „Já“. O tu však moderní poznání přišlo. Dokonce i filosofové vidí v „Já“ jen souhrn duševních prožitků. Představa, kterou tím získají o „Já“, o duchovním člověku, je však každým spánkem popírána. Ve spánku je totiž obsah tohoto „Já“ vymazáván. Vědomí, které zná jenom takovéto Já, nemůže z hlediska poznání vyústit v náboženství. Nemá totiž nic, co by odolalo vymazání spánkem. O poznání pravého Já moderní duchovní život přišel, tím ale zároveň přišel o možnost dospět od vědění k náboženství. To, co tu kdysi bylo v podobě náboženství, se z tradice bere jako něco, k čemu lidské poznání již nemůže dospět. Náboženství se tímto způsobem stává obsahem *víry*, která má být získána mimo vědecké prožitky. *Vědění* a *víra* se stávají dvěma způsoby prožívání něčeho, co bylo kdysi jednotou.

Nejprve musí opět nastat názorné poznání pravého „Já“, má-li mít náboženství náležité postavení v životě lidstva. Moderní věda chápe člověka jako opravdovou skutečnost jen s ohledem na jeho *fyzickou bytost*. Musí být však dále poznáván jako člověk éterný, astrální a duchovní neboli „jáský“ - pak se věda stane základem pro náboženský život. Tím je charakterizován třetí krok anthroposofie.

Úkolem následujících přednášek bude ukázat možnost poznání éterného člověka, to znamená možnost propůjčit *filosofii* skutečnost; dalším úkolem bude doložit poznání astrálního člověka, to znamená ukázat, že je možná kosmologie, která zahrnuje i člověka; a nakonec ještě vyplyne úkol dospět k poznání „pravého Já“, aby byla vyložena možnost náboženského života, jenž spočívá na základu daném poznáním.